

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Irena LIPOWICZ

RPO-660930/10/MO

00-090 Warszawa Tel. centr. 22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 22 827 64 53

Warszawa, *15. 03. 2011*

Pan
Jerzy Miller
Minister Spraw Wewnętrznych
i Administracji
ul. Stefana Batorego 5
02-591 Warszawa

Szanowny Panie Ministrze,

Rzecznik Praw Obywatelskich od lat monitoruje działania organów władzy publicznej w zakresie możliwości dopuszczania się przez nie praktyk dyskryminacyjnych na różnych płaszczyznach. W dniu 1 stycznia 2011 r. weszła także w życie ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o *wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania* (Dz. U. z 2010 r. Nr 254, poz. 1700), która określa obszary i sposoby przeciwdziałania naruszeniom zasady równego traktowania ze względu na płeć, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Ustawa ta powierzyła Rzecznikowi Praw Obywatelskich - obok Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania - wykonywanie dodatkowych zadań dotyczących realizacji zasady równego traktowania.

W aktualnym stanie prawnym przepis art. 27 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 29 września 1986 r. *Prawo o aktach stanu cywilnego* (Dz. U. z 2004 r. Nr 161, poz. 1688 z późn. zm.; dalej p.a.s.c.) zobowiązuje ministra właściwego do spraw wewnętrznych, by w drodze rozporządzenia określił m. in. wzór zaświadczenia, o którym mowa w art. 71 tejże ustawy. Przepis ten stanowi, iż obywatel polski lub zamieszkały w Polsce cudzoziemiec nie mający obywatelstwa żadnego państwa zamierzający zawrzeć małżeństwo za granicą może otrzymać zaświadczenie stwierdzające, że zgodnie z prawem polskim może on zawrzeć małżeństwo. Stosownie do treści ust. 2 cytowanego przepisu, zaświadczenie, o którym mowa w art. 71 ust. 1 p.a.s.c., wydaje kierownik urzędu stanu cywilnego miejsca zamieszkania osoby, której zaświadczenie dotyczy. Jeżeli obywatel polski zamieszkały za granicą nie miał miejsca zamieszkania w Polsce albo nie można ustalić jego ostatniego miejsca zamieszkania w Polsce albo

wyjechał z Polski przed ukończeniem 16 roku życia i stale przebywa za granicą, zaświadczenie, o którym mowa w ust. 1, wydaje konsul (art. 71 ust. 3 p.a.s.c).

W ostatnich doniesieniach prasowych znalazła się informacja, z której wynika, że urzędy stanu cywilnego w Polsce nie wydają zaświadczenia dotyczącego stanu cywilnego osobom chcącym zawrzeć związek za granicą, który w świetle prawa polskiego jest niedopuszczalny. Sprawą tą, jak wynika z informacji przedstawionych na stronie Kampanii Przeciw Homofobii (<http://www.kph.org.pl/pl/allnews/15-kph/528-ke-zbada-dyskryminacj>), ma zająć się Komisja Europejska. Na stronach internetowych Parlamentu Europejskiego znajduje się sprawozdanie z obrad Komisji Petycji z dnia 1 lutego 2011 r., podczas których przedstawiony został wskazany problem. Jak wynika z tego sprawozdania, członkowie tej Komisji wyrazili swoje niezadowolenie z przedstawionego przez władze polskie stanowiska, a w niedługim czasie zostanie wystosowany do polskich władz list z prośbą o weryfikację stanu prawnego pod kątem zobowiązań wynikających dla Polski z członkostwa w Unii Europejskiej (<http://www.europarl.europa.eu>). Ponadto Pani Viviane Reding, Komisarz Sprawiedliwości i Praw Podstawowych Unii Europejskiej, w wypowiedzi dla „Rzeczpospolitej” z dnia 2 lutego 2011 r. stwierdziła, że obywatel ma prawo uzyskania dokumentu o swoim stanie cywilnym.

Na podstawie powołanego wyżej art. 27 ust. 1 p.a.s.c, rozporządzeniem z dnia z dnia 26 października 1998 r. (Dz.U. z 1998 r. Nr 136 poz. 884 z późn. zm.) Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji uregulował szczegółowe zasady sporządzania aktów stanu cywilnego, sposób prowadzenia ksiąg stanu cywilnego, ich kontroli, przechowywania i zabezpieczenia oraz wzory aktów stanu cywilnego, ich odpisów, zaświadczeń i protokołów.

W myśl § 19 powołanego rozporządzenia, zaświadczenie, o którym mowa w art. 71 ustawy, stwierdzające, że obywatel polski lub zamieszkały w Polsce cudzoziemiec nie mający obywatelstwa żadnego państwa, zamierzający zawrzeć małżeństwo za granicą, może zgodnie z prawem polskim zawrzeć małżeństwo, sporządza się według wzoru stanowiącego załącznik nr 11 do rozporządzenia.

Według załącznika nr 11, kierownik Urzędu Stanu Cywilnego na podstawie art. 71 ustawy z dnia 29 września 1986 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. Nr 36, poz. 180 z późn. zm.) stwierdza, że osoba w nim wymieniona, zamierzająca zawrzeć małżeństwo za granicą, może zgodnie z prawem polskim zawrzeć małżeństwo. Poniżej danych osoby zamierzającej zawrzeć małżeństwo za granicą, wzór zaświadczenia wymienia również „*dane o osobie, z którą wyżej wymieniona osoba zamierza zawrzeć związek małżeński.*” Jako dane wskazano w dwóch rubrykach nazwisko i imię (imiona) oraz obywatelstwo.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich tego rodzaju wzór zaświadczenia jest sprzeczny nie tylko z wymogami art. 71 p.a.s.c, ale przede wszystkim z zasadą demokratycznego państwa prawnego wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP. Brak jest zatem podstawy prawnej wymagania podawania danych osoby, z którą wnioskodawca zamierza wstąpić w związek małżeński. Uprawnienie do uzyskania stosownego zaświadczenia nie pozostaje w bezpośredniej zależności od tego, czy osoba żądająca jego wydania faktycznie zamierza wstąpić w związek małżeński. Podkreślić należy, że art. 71 p.a.s.c. dotyczy wydania zaświadczenia stwierdzającego, że obywatel polski lub zamieszkały w Polsce cudzoziemiec niemający obywatelstwa żadnego państwa może według prawa polskiego zawrzeć związek małżeński. Wynika z tego, że zdolność zawarcia związku małżeńskiego, o którym mowa w zaświadczeniu, odnosi się jedynie do osoby, która zamierza takie małżeństwo zawrzeć za granicą. Przepis wyraźnie stanowi, iż wnioskujący *„może otrzymać zaświadczenie stwierdzające, że zgodnie z prawem polskim może on zawrzeć małżeństwo”*.

Powyższe unormowanie nawiązuje do art. 14 ustawy z dnia 12 listopada 1965 r. Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. z 1965 r. Nr 46 poz. 290), według którego o możliwości zawarcia małżeństwa rozstrzyga w stosunku do każdej ze stron jej prawo ojczyście. Identyczną niemal regulację w art. 48 przewiduje projekt ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe stanowiący, iż o możliwości zawarcia małżeństwa rozstrzyga w stosunku do każdej ze stron jej prawo ojczyście z chwili zawarcia małżeństwa.

Brzmienie przepisu art. 71 p.a.s.c. upoważnia do stwierdzenia, iż rola kierownika USC ogranicza się w sprawie o wydanie zaświadczenia w trybie art. 71 p.a.s.c. do zbadania jedynie tych elementów, które w świetle prawa polskiego wymagane są do stwierdzenia, że małżeństwo może być przez wnioskującą osobę zawarte. W razie odmowy wydania takiego zaświadczenia, dla osoby zainteresowanej otwiera się droga postępowania przed sądem na podstawie art. 7 ust. 2 p.a.s.c, w myśl którego sąd rejonowy właściwy ze względu na siedzibę urzędu stanu cywilnego na wniosek takiej osoby rozstrzyga, czy okoliczności przedstawione przez kierownika urzędu stanu cywilnego uzasadniają odmowę dokonania czynności.

Koniecznym jest wskazanie na wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 6 sierpnia 2008 r., w którym sąd powołał niemal identyczne argumenty jak przedstawione wyżej, uznając m.in., że w postępowaniu poprzedzającym wydanie zaświadczenia na podstawie art. 71 ust. 1 p.a.s.c. nie podlega badaniu czy, z kim i gdzie wnioskodawca zamierza zawrzeć związek małżeński, ani jego rzeczywiste intencje, a jedynie to, czy spełnia on wymagane prawem polskim przesłanki niezbędne dla zawarcia związku małżeńskiego. Co więcej, w uzasadnieniu wskazał, że *„(...) Zamierzony sposób wykorzystania uzyskania zaświadczenia przez wnioskodawczynię*

nie może mieć żadnego wpływu na czynności organu, skoro jako obywatelka polska ma ona prawo taki dokument uzyskać. (...) Obywatel ma prawo domagać się takiego zaświadczenia bez motywowania swego wniosku, a przesłanką odmowy nie może być w żadnej mierze ujawniona przez organ motywacja wnioskodawcy" (wyrok WSA w Gdańsku z dnia 6 sierpnia 2008, III SA/Gd 229/08).

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich uważam, że przedstawiony w niniejszym wystąpieniu problem, sygnalizowany przez organizacje pozarządowe i dostrzeżony również w orzecznictwie sądowym, wskazuje na potrzebę pilnej interwencji z uwagi na opisane niekonstytucyjne działania niektórych urzędów stanu cywilnego.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2001 r. Nr 14 poz. 147 ze zm.), uprzejmie proszę Pana Ministra o podjęcie prac mających na celu zmianę wzoru zaświadczenia, o którym mowa w art. 71 p.a.s.c, stwierdzającego, że obywatel polski lub zamieszkały w Polsce cudzoziemiec nie mający obywatelstwa żadnego państwa, zamierzający zawrzeć małżeństwo za granicą, może zgodnie z prawem polskim zawrzeć małżeństwo w ten sposób, aby nie zawierało ono danych osoby, z którą wyżej wymieniona osoba zamierza zawrzeć związek małżeński. Będę wdzięczna za poinformowanie o zajęтым przez Pana Ministra stanowisku w tym zakresie.

Łaura Wyrostek

Anna Jipom